

ПРАВОВА ПОЛІТИКА: ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ

Руслан Володимирович ЗЕЛЕНІН,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Проблема правової політики держави є актуальною на всіх етапах розвитку суспільства [1, с. 26]. В Україні вона набуває особливої значущості з огляду на модернізаційні процеси, які відбуваються в соціальному просторі, глобалізаційні тенденції та зміну ідеологічних засад, а також через перехід до новітньої моделі розвитку державності [1, с. 26]. Таким чином, ґрунтовне вивчення проблеми правової політики держави в умовах трансформації суспільства вимагає нового для сучасної юриспруденції підходу, який забезпечував би комплексне дослідження стратегії і тактики правової політики, принципів, цілей і функцій на основі вже наявних напрацювань у сфері теорії держави та права і ціннісних концепцій та методик інших наук [1, с. 26].

Ще спочатку XXI сторіччя в науковій літературі зверталася увага на те, що проблемними залишаються саме поняття правової політики, її зміст, місце у системі інших видів політики тощо [2, с. 8-14]. Наразі поняття «правова політика» сьогодні є найуживанішим в юридичній термінології [3, с. 30]. Попри це в текстах нормативно-правових актів воно не використовується [3, с. 30]. Тому існує очевидна потреба критичного аналізу та узагальнення існуючих науково-концептуальних підходів щодо розуміння змісту зазначеного поняття.

В науковій літературі поняття «правова політика» досліджують з різних методологічних позицій. В контексті нормативістських підходів її досліджує М. Хаустова. На її думку, правова політика розкривається через сукупність властивих їй атрибутивних рис і властивостей [4, с. 41]. Найважливішою властивістю правової політики є її державно-вольовий характер і владно-імперативний зміст [4, с. 41]. Звідси невіддільними ознаками правової політики визнаються такі: базується на праві і здійснюється правовими методами й засобами; охоплює правову сферу життєдіяльності суспільства; має публічний, офіційний характер; знаходить вияв у вигляді правових та організаційних форм її здійснення; у разі потреби вона підкріплюється легальним примусом із боку держави [4, с. 41]. Розвиваючи такий підхід, Н. Харченко стверджує, що дане поняття має розглядатися у теоретичному та практичному аспектах. Так, правова політика держави у теоретичному аспекті – це правова ідеологія держави, що включає в себе ідеї, теорії, концепції, доктрини, стратегії, програми тощо, закріплені здебільшого у формі нормативно-правових актів. У практичному аспекті пропонується під правовою політикою держави розуміти діяльність держави по здійсненню ефективного правового впливу на всі сфери суспільного життя [5, с. 116].

В Тернавська більш комплексно розглядає правову політику під кутом зору наукових уявлень про правову державу та історичну школу права. Дослідниця вважає, що правова політика є важливим юридичним інститутом правової системи держави, що потребує сьогодні належної інституціоналізації [6, с. 50]. Допомогти у цьому має наука теорії держави і права, яка, використовуючи здобутки юридичної думки XIX і XX ст., дозволяє представити пра-

вову політику у своїй системі як комплексну категорію, що має свої завдання, цілі і пріоритети [6, с. 50]. З цієї точки зору, на думку авторки, правова політика – це сукупність ідей стратегічного характеру, що вироблені органами державної влади та органами місцевого самоврядування за участі інститутів громадянського суспільства і втілені у конкретні програми розвитку правового життя суспільства та держави [6, с. 50].

На наявність різних наукових інтерпретацій поняття «правова політика» звертають увагу О. Руднєва та О. Ярмиш. Вони вказують, що нині термін «правова політика» має три інтерпретації: діяльну (правова політика розглядається як науково обґрунтована і послідовна діяльність державних і муніципальних органів зі створення ефективного механізму правового регулювання); ідеологічну (згідно з якою правова політика визначається як комплекс ідей, заходів, завдань, програм, настанов, що реалізуються у сфері права і завдяки праву); у третьому варіанті правова політика сприймається як частина державної політики [7, с. 8]. Україй важливо зазначити, що здійснювана у державі правова політика визначається типом праворозуміння [7, с. 8]. Отже, можна розглядати правову політику як особливе політикоправове явище, що формується внаслідок системної, науково обґрунтованої діяльності держави і громадських об'єднань, спрямоване на визначення стратегії і тактики правового розвитку суспільства, удосконалення механізму правового регулювання, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, побудову правової держави [7, с. 8].

О. Овсяннікова вказує на те, що правову політику можна розглядати в декількох аспектах: по-перше, як самостійний вид політики (має власну суверенну структуру, зароджується і діє виключно у сфері права) [8, с. 262]; по-друге, як обов'язкову складову будь-якої державної політики («присутня» в будь-якій політиці, реалізуючи її за допомогою права) [8, с. 262]. Якщо розглядати перший напрям, то слід зазначити, що тут правова політика виявляється у формуванні нормативно-правової бази держави, у правотворчій діяльності [8, с. 262]. Другий же напрям проявляється в юридичному забезпеченні усіх інших видів державної політики, правовому регулюванні й правозастосуванні [8, с. 262]. Але всі ці напрями сходяться в одній точці і становлять єдине поняття «правова політика» [8, с. 262]. Правова політика - багатогранне явище, яке можна структурувати за різними групами, видами [8, с. 262]. Наприклад, за територіальною ознакою виокремлюють загальнодержавну та локальну правову політику, за галуззю права - кримінально-правову, цивільно-правову, адміністративно-правову тощо [8, с. 262]. Загалом види правової політики виконують роль засобу щодо досягнення мети захисту прав і свобод особи [8, с. 262]. Зокрема, виокремлюють такі види правової політики: конституційно-правова; кримінальна та/або кримінально-правова; державна політика у сфері боротьби зі злочинністю; антикорупційна політика; фінансово-правова; бюджетно-правова; судово-правова; процесуально-правова; кримінально-виконавча; кримінологічна; міжнародно-правова; міжнародна; кримінально-правова; сімейно-правова; цивільно-процесуальна тощо [8, с. 262]. Враховуючи викладене вище, можна зробити висновок, що правова політика - це цілеспрямована планомірна діяльність держави у сфері правового регулювання соціальних відносин, суть якої полягає в розробленні та практичній реалізації правових ідей і цілей стратегічного характеру [8, с. 262].

Список використаних джерел:

1. Музика Л. А. Концепція цивільно-правової політики України: монографія. К.: ПАЛИВОДА А. В., 2020. 504 с.
2. Железняк Н. А. Поняття державної правової політики та її загальна характеристика. Наукові записки. 2003. Т. 21. С.
3. Кравчук М., Матола В. Правова політика в сучасній Україні: сутність, особливості формування та реалізації. Актуальні проблеми правознавства. 2018. Вип. 1 (13). С. 29-35.
3. Хаустова М. Г. Правова політика української держави у сфері модернізації правової системи України. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 1. С. 39-42.
5. Харченко Н. П. Правова політика держави: до визначення поняття і змісту. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Сер. Право. 2020. №10(22). С. 110-117.
6. Тернавська В. М. Категорія «правова політика» (історико-правовий аналіз). Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Сер.: ПРАВО. Вип. 52. Т. 1. С. 48-51.
7. Руднева О. М., Ярмиш О. Н. Правова політика України: стан, проблеми концептуалізації та підвищення ефективності (Аналітична доповідь). Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Київ, 5 груд. 2012 р.) / за ред. О. М. Рудневої, д. ю. н., проф. – К. : НІСД, 2013. С. 6-26.
8. Овсяннікова О. О. Поняття та пріоритетні напрямки судово-правової політики в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Юридичні науки. Вип. 3. Т. 3. 2014. С. 261-264.